

Årstalen 2024

Felles verdier – Felles ansvar

Om tillit og krav til advokatene

1. Innledning

Fra film og litteratur kjenner vi i hovedsak to typer advokater; helten og skurken. Atticus Finch huskes som det første, i klassikeren «To Kill a Mockingbird». I den andre enden av skalaen finner vi Saul Goodman fra «Breaking Bad». Han medvirker til de fleste typer kriminalitet. Begge disse fiktive advokatene er, som det heter, inspirert av virkelige hendelser.

I år har to alvorlige kriminalsaker som omhandler advokater ført til en enorm mediedekning. Dokumentaren «Den sorte svane» lot oss se hvordan to danske advokater bidro til økonomisk kriminalitet. Den ene er nå tiltalt for hvitvasking og forsøk på hvitvasking av omtrent åtte millioner danske kroner. Den andre har levert fra seg advokatbevillingen etter at han ble mistenkt for å delta i konkurskriminalitet.

Låneskandalen i Stavanger er nesten like sjokkerende. Her er en nå avdød advokat siktet for å ha misbrukt tilliten han hadde, til å formidle lån, uten at det var noen reelle låntakere. Advokaten skal ha overført en ukjent – men tilsynelatende svært stor – sum til seg selv.

Advokatforeningen prøver å unngå at årstalen skal handle om advokater og advokatbransjen. I dag velger vi likevel å snakke om advokatvirksomhet. Samfunnet har en begrunnet uro knyttet til hvilken rolle advokater *kan* spille i kriminell virksomhet, og flere nasjonale risikovurderinger peker på bransjen vår som særlig utsatt.

2. «Den sorte svane»

Låneskandalen og «Den sorte svane» er eksempler på hvordan avansert økonomisk kriminalitet kan se ut i virkeligheten. Andre eksempler kan også tenkes.

Advokater som bidrar til skatteunndragelse, rammer fellesskapet og velferdsstaten. Der verdier unndras bobehandling under en konkurs, rammes investorer, långivere, forretningspartnere og andre tredjeparter. Der penger overføres til kriminelle organisasjoner, kan hvemsomhelst av oss påføres skade. Også de klientene som ikke har noe med dette å gjøre, rammes. Situasjonen de står i blir vanskeligere når advokaten deres plutselig blir avskiltet.

Samtidig rammer slik atferd noe annet, nemlig legitimiteten og tilliten til advokatbransjen. Og det gjøres på den mest effektive måten man kan tenke seg. Nemlig ved bruk av rollen og

verktøyene våre til det motsatte av deres hensikt. Slik advokatferd hindrer rett og fremmer urett.

Ved siste årsskifte var det 9317 praktiserende advokater i Norge. Av disse var det 24 advokater som mistet bevillingen, majoriteten på grunn av manglende rapportering og bidragsbetaling. Men to advokatbevillinger ble tilbakekalt på grunn av dom i straffesak.¹ Det tilsvarende tallet for 2022, var én.² Dette er tre for mange. Som ved andre former for kriminalitet, må vi også anta at det kan være mørketall.

Den nasjonale vurderingen av risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering (NRA) utarbeides av Økokrim og PST. I NRA 2022 er risikoen for at advokater blir misbrukt til hvitvasking økt fra moderat til betydelig. «Betydelig risiko» er nivå 3 av 4. Bruk av klientkonto trekkes frem som den største trusselen.

Årets stortingsmelding om økonomisk kriminalitet³ opplyser at klientkonto benyttes til å unndra kreditorgjeld, til bedrageri og hvitvasking. Det samme fremheves i Økokrims trusselvurdering fra oktober i år.⁴

I Nasjonal Sikkerhetsmyndighets siste trusselvurdering påpekes det at:⁵

«Oppkjøp av norske virksomheter og strategisk plassert eiendom kan ... være en trussel mot vår nasjonale sikkerhet»,

«Slike økonomiske transaksjoner kan skje gjennom stråselkaper og komplekse selskapsstrukturer og kan dermed være vanskelig å avdekke».

Tilsynsrådet for advokatvirksomhet har i den uformelle dialogen vi har med dem påpekt at advokatbransjen kanskje ikke helt forstår hvor attraktiv vår kompetanse er for kriminelle aktører. Jo mer kunnskap vi får om risikoen, desto mindre sannsynlig er det at nye sorte svaner besøker oss. Myndighetenes risikovurderinger tar vi derfor på alvor.

3. Advokatenes samfunnsoppdrag

«Med lov skal landet bygges, og ikke med ulov ødes» sa man visst allerede på Frostating på 900-tallet, altså før Norge var samlet til ett rike.⁶

I år feirer vi 750-årsjubileum for Magnus Lagabøtes Landslov. Landsloven var internasjonalt banebrytende. Den regulerte det vi i dag kaller strafferett, arverett, eiendomsrett og tvisterett. Altså både forholdet innbyggerne imellom, og mellom innbyggerne og staten. Dens verdivalg og løsninger var moderne i sin samtid.

Vi feirer også 30-årsjubileet til EFTA-domstolen. Som uttrykk for det felleseuropeiske samfunnsprosjekt, altså *med lov skal Europa bygges, og ikke med ulov ødes*, går dette inn i samme tradisjon. Jussen er fortsatt et viktig verktøy når samfunn bygges.

¹ Advokatbevillingsnemndas årsrapport 2023 s. 11-12.

² Advokatbevillingsnemndas årsrapport 2022 s. 11.

³ Justis- og beredskapsdepartementet. Meld. St. 15 (2023-2024) punkt 2.3.2.

⁴ Økokrim. «Økokrims trusselvurdering 2024: Den kriminelle økonomien.» 29.10.24.

⁵ Nasjonal Sikkerhetsmyndighet. «Risiko 2023. Økt uforutsigbarhet krever høyere beredskap.» 13.02.23. s. 16.

⁶ Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet Vitenskapsmuseet. «Frostating i et historisk lys». Gunneria 81/2017. s. 9.

Riktig brukt gir jussen grobunn for ytringsfrihet, religionsfrihet og næringsfrihet, og skaper grobunn for velferd og velstand. Men det er som vi vet, forskjell på «law in the books» og «law in action».

Og her, mine damer og herrer, er det advokaten har en rolle å spille. Prinsippet om at staten – maktøverne – er rettsbundet,⁷ at loven står over også statens egne myndigheter, blir bare en realitet når innbyggerne også får hjelp til å håndheve sine rettigheter. Tenk bare på nakenvisitasjons-sakene, der godt advokatarbeid var nødvendig for å få fastslått at innsatte som hadde gjennomgått utallige, vilkårlige nakenvisitasjoner, ble utsatt for nedverdiggende behandling i strid med EMK artikkel 3. Eller på Fosen-saken, hvor statens interesser kolliderte med enkeltindividenes rettigheter. Dette er «law in action».

Også oss borgere imellom kan problemstillinger være så komplekse at rådgivning er nødvendig for å avklare rettighetsposisjoner. Situasjoner hvor klienter ønsker seg rådgivere som ikke bare er kompetente, men også uavhengige og opptrer med plikt til konfidensialitet.

Noen tall fra 2023 kan illustrere, eller minne oss om, hvordan dette angår mange av oss som brukere av advokattjenester:

Det finnes ingen nasjonal statistikk over hvor mange testamenter som ble skrevet i fjor, men vi vet at 2 684 ble levert til oppbevaring ved Oslo tingrett i 2022.⁸ Statistikk fra 2019 viser at det den gang lå ca. 149 000 testamenter til oppbevaring i landets tingretter, mens det kom inn mellom 13 og 14 tusen nye eller endrede testamenter hvert år.⁹

8 513 par gjennomgikk en skilsmisse i 2023.¹⁰ Jeg håper mange av dem samarbeidet godt nok til å løse de rettslige og økonomiske sidene av dette på egenhånd, men antar at mange hadde behov for advokatbistand.

12 224 tvistesaker ble ført for landets tingretter dette året¹¹, og over 3 000 i lagmannsrettene¹².

Høyesterett tar som vi vet inn saker der rettstilstanden er uklar. Advokater på begge sider av disse sakene bereder følgelig grunnen for viktige avklaringer for samfunns- og næringsliv. Av de 2 078 ankesakene som ble bragt inn til Høyesterett i fjor¹³, hadde 85¹⁴ så stor betydning at de ble tatt til behandling. Rekkevidden av Statens forpliktelser etter menneskerettighetene, forståelsen av Svalbard-traktaten og grunnlovsmessigheten av EUs energimarkedspakke i Norge, ble avklart ved dette.

Hvis vi løfter øynene til rettsutviklingen på europeisk nivå, har Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) behandlet om lag 35 000 saker siden den ble etablert.¹⁵ EFTA-domstolen har i sitt 30-årige virke behandlet 343 saker. Norge var involvert i minst 72 av

⁷ Se Falch, Ingvald. «Rettsstatens betydning» Lov og Rett 2021/1 s. 43-57.

⁸ Oslo tingrett. «Arv og skifte». [Arv og skifte - Oslo tingrett | Norges domstoler](#). Sist avlest 14.11.24.

⁹ Justis- og beredskapsdepartementet. «Høringsnotat om forskrift til den nye arveloven» s. 2. 23.06.20.

¹⁰ SSB tabell 09660.

¹¹ Domstolsadministrasjonen. Årsrapport 2023. Vedlegg 2 s. 1

¹² Domstolsadministrasjonen. Årsrapport 2023. Vedlegg 4 s. 1.

¹³ Høyesteretts årsmelding 2023 s. 33.

¹⁴ Høyesteretts årsmelding 2023 s. 35.

¹⁵ Norges institusjon for menneskerettigheter. «Menneskerettighetene i Norge 2023 NIMS årsmelding, Dokument 6 (2023.2024)» s. 61.

dem.¹⁶ Også her bereder advokater grunnen for avgjørelser som avklarer skrankene for statlig myndighet med stor praktisk betydning for borgerne.

Vi har ikke statistikk som viser den enorme mengden avtaler og kontrakter som skrives ved hjelp av advokater, både mellom privatpersoner og mellom næringsdrivende. Men vi vet at rådgivning kan være nødvendig, både for å sikre god tilpasning til lovverket, og for å forebygge konflikter og uklarheter.

En rapport fra organisasjonen Mergermarket¹⁷ er illustrerende. De ti norske advokatfirmaene som var mest aktive i transaksjonsmarkedet i 2023 bisto da til 775 transaksjoner med verdi over fem millioner dollar. Til sammen utgjorde verdien av disse transaksjonene 1 372 milliarder kroner. Tallene er basert på firmaenes egne rapporteringer, og deler av beløpet er nok talt flere ganger. De sier likevel mye om hvilke verdier transaksjonsadvokater håndterer. I statsbudsjettet for det samme året, ble statens samlede utgifter til sammenligning beregnet til 1 719 milliarder kroner.¹⁸

De viktigste verdiene for rettsstaten, er likevel ikke de som blir flyttet på. De viktigste verdiene er de som skapes.

En rekke¹⁹ undersøkelser viser en klar sammenheng mellom kvaliteten på et lands rettsstat, og landets verdiskapning. En tilsvarende sammenheng finner man til folkehelse, livslengde, utdanningsnivå, tillit og stort sett alle kvaliteter man ønsker seg i et samfunn.

Tilgang til god og tillitsvekkende advokatbistand er derfor viktig.²⁰

4. Lovtiltak for å redusere risiko

Advokatforeningen har i snart femten år jobbet for å få vedtatt en modernisert lovgivning for utøvelse av advokatvirksomhet. Etter grundig og godt arbeid i departementet, ikke minst under justisminister Emilie Mehl, trer den nye advokatloven i kraft fra årsskiftet.

I loven finner vi regler som tydeliggjør viktige rettsstatsprinsipper. Det er bra!

Men den gjør mer enn som så.

I justisministerens pressemelding om ikrafttreddelsen, knytter hun den nye loven til kampen mot hvitvasking, skatteunndragelse, misbruk av klientkonti, bedrageri og annen økonomisk kriminalitet – samt eksempler fra «Den sorte svane».²¹

¹⁶ Regjeringen.no. «Avslutta saker for Efta-domstolen og EU-domstolen». <https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/folkerett/avslutta-saker-for-efta-domstolen-og-eu-domstolen/id563147/> Sist avlest 08.11.24.

¹⁷ Mergermarket. "Global and Regional M&A Rankings 2023 Legal Advisors".

¹⁸ Regjeringen.no. "Statsbudsjettet 2023: Statens inntekter og utgifter". 06.10.2022. <https://www.regjeringen.no/no/statsbudsjett/2023/statsbudsjettet-2023-statens-inntekter-og-utgifter/id2931252/> Sist avlest 14.11.24.

¹⁹ World Justice Project. "What is the Rule of Law". <https://worldjusticeproject.org/about-us/overview/what-rule-law> Sist avlest 14.11.24. og Rothstein, B., Holmberg, S. University of Gothenburg. «Social Trust – the Nordic Gold?» 2020.

²⁰ LexisNexis Rule of law foundation. "Rule of Law Impact Tracker" s. 5. <https://www.lexisnexisrolfoundation.org/tools.aspx?p=tools> Sist avlest 14.11.24.

²¹ Regjeringen.no. «Advokatloven trer i kraft: Tilsynet med advokater blir mer effektivt». 11.10.24.

Og hun har rett i at advokatloven vil bli et godt og viktig verktøy i dette arbeidet. Den innfører flere endringer som vil styrke kontrollen med oss advokater. La meg gjennomgå de viktigste grepene.

For det første gjennomfører advokatloven en omorganisering av tilsynsorganene for advokater, og oppretter Advokattilsynet og Advokatnemnda. De nye reglene legger til rette for et mer effektivt tilsyn, med bedre samhandling og raskere reaksjoner mot advokater som bryter regelverket – herunder tilbakekall av advokatbevillingen. Advokattilsynet får også et nytt sanksjonsmiddel, nemlig overtredelsesgebyr.

For det andre gjøres advokatforetakene til tilsynsobjekt.²² I dag er det den enkelte advokat det føres tilsyn med, og det er den enkelte advokat eventuelle sanksjoner rettes mot. Når advokatforetakene gjøres til pliktsubjekt,²³ får eierne sterke insentiver til aktivt å sikre at alle som jobber der, driver i tråd med kravene.

For det tredje innføres det krav om hederlig vandel og skikkethet for personer som eier eller deltar i ledelsen av advokatforetak.²⁴ Det er kjent at personer som er dømt for kriminalitet som er uforenelig med advokaturket, eier og driver advokatfirmaer i Norge i dag. Det vil ikke advokatloven lenger tillate.

For det fjerde blir det innført nye regler for bruk av klientkonto som vil gjøre det lettere å føre kontroll med behandlingen av klientmidler.²⁵

Sist, men ikke minst, innføres det tiltak som vil bidra til skoloring av advokater. Vi får strengere krav til opplæring for den som søker advokatbevilling,²⁶ og advokatfullmektiger skal følges bedre opp.²⁷ Det innføres nå endelig et lovpålagt etterutdanningskrav for alle advokater.²⁸ Også i advokatetikkk. I 30 år har Advokatforeningen ment dette er så viktig at vi har krevd det av våre medlemmer, og vi er veldig glade for at kravet nå skal gjelde alle advokater.

I sum tror vi at advokatloven vil ivareta rettsstaten og klientenes behov og dertil utgjøre et effektivt og offensivt verktøy i kampen for å forebygge og stanse useriøs advokatvirksomhet.

Advokatforeningen ser frem til å bidra i dette arbeidet under nye og tidsmessige rammebetingelser.

5. Tilsynstiltak for å redusere risiko

For at den nye loven skal virke etter sin hensikt, bør det nye tilsynssystemet utnyttes bedre enn det dagens system blir.

Tilsynet skal påse at advokater følger reglene for advokatvirksomhet og klientmiddelbehandling. Der det avdekkes feil, utløses en rekke sanksjonsmuligheter. Fra pålegg om retting av forholdet, til millionbøter²⁹ og tilbakekall av bevilling.

²² Jf. Lov om advokater og andre som yter rettslig bistand (advl.) § 45 (1).

²³ Jf. advl. § 20 (4).

²⁴ Jf. advl. § 22.

²⁵ Jf. ny advokatforskrift §§ 22 og 23.

²⁶ Jf. ny advokatforskrift § 5.

²⁷ Jf. advl. § 12 og ny advokatforskrift § 12.

²⁸ Jf. advl. § 31 og ny advokatforskrift § 13.

²⁹ Jf. Lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering (hvv.) § 49.

Fra låneskandalen rapporteres det i media at uregelmessigheter ble oppdaget nettopp i etterkant av tilsyn og pålegg om forbedring av kontrollrutiner.³⁰ Det var kravet om rutiner som gjorde at advokatens kolleger fant en tråd å nøste i. Dette er et godt eksempel på hvordan tilsyn bør virke.

Tilsynsrådet har gradvis endret sin virksomhet. Mens den tidligere var stikkprøvebasert, har den nå blitt risikobasert. Det er bra. Det er fornuftig at ressursene benyttes der Tilsynsrådet mener at sjansen er størst for å avdekke uregelmessigheter med konsekvenser.

Tilsynsrådet må berømmes for å ha prioritert veiledning og opplæring innen hvitvaskingsregelverket de siste årene. Tilsynsrådets praktisering av den nye hvitvaskingsloven, har utviklet seg gradvis fra 2018. Skal advokatbransjen kunne henge med på tilsynspraksis, og de kravene tilsynet til enhver tid stiller, er veiledning om Tilsynsrådets regelforståelse helt nødvendig.

Advokatforeningen har derfor foreslått overfor Tilsynsrådet at vi utarbeider en felles veiledning – en såkalt dreiebok – for gjennomføring av tilsyn av advokatvirksomheter. Et utkast er nå til gjennomgang hos Tilsynsrådets styre.

Samtidig har Tilsynsrådet bedt Advokatforeningen om jevnlige rapporter om medlemmenes erfaringer med tilsyn, og om å komme med forslag til forbedringer. Dette er et godt initiativ.

Vi tenker det er viktig at tilsyn gjennomføres raskt. Og på dette punktet tenker vi det er rom for forbedring. Det kan ta flere år fra et tilsyn innledes, til tilsynsrapporten er ferdig. Det betyr at tilsynets regelverksforståelse kan ha endret seg underveis, og advokatene kan ha korrigert sin praksis lenge før kritikk kommer. Det er uheldig for alle parter om eventuelle endringsbehov ikke avklares raskt nok eller fokus rettes mot forhold som ikke lenger har noen praktisk interesse.

Tilsynsrådet benytter eksterne revisorer ved tilsyn. Vi ønsker at disse, og andre som er involvert i tilsynsarbeidet, tilegner seg en bedre forståelse for drift av advokatvirksomhet. Om risikostyringen vår, og de rammer som taushetsplikten setter for advokatvirksomheten. Advokater har som kjent en streng taushetsplikt, som noen ganger kan gjøre tilsynet komplisert. Om en advokat forsøker å ivareta denne plikten under tilsyn, er det som regel ikke et tegn på tvilsom advokatvirksomhet. Tvert imot er det gjerne et tegn på solid rolleforståelse. Et godt og effektivt samarbeid under tilsynsprosessen krever innsikt i, og respekt for, disse avveiningene.

Det er også rom for økt bevissthet i bransjen om de risiki et advokatforetak utsettes for. Ved å kjenne risikoen for misbruk, kan vi iverksette tiltak for å minimere denne. Bransjen har en sterk egeninteresse i å engasjere seg i dette. Hver advokat som trår feil, enten av egen vilje, etter press fra andre eller på grunn av rene misforståelser, er en trussel mot den tilliten alle advokater behøver for å kunne utføre sitt virke og samfunnsoppdrag.

Tilsynsrådets og Advokatforeningens tilbud om opplæring i risikoforståelse og risikostyring vil derfor bestå.

Samtidig som tilsynet med advokatene utvikler seg, må også bransjen utvikle seg.

³⁰ Se Dagens Næringsliv 07.09.24 s. 30-37.

Å begrense bruken av klientkonto, reduserer risikoen for å bli misbrukt. Derfor er det viktig med gode rutiner som regulerer når klientkonto kan benyttes, og ikke skal benyttes.

Flere advokatforetak har innført interne rutiner som hindrer enkeltadvokater fra å disponere klientmidler uten innsyn eller medvirkning fra andre. Krav om såkalt fire øyne-godkjenning ved transaksjoner kan hindre uønsket adferd fra advokater – og press fra klienter. Rutinebaserte stikkprøver er et eksempel på tiltak som kan avdekke om transaksjoner er utført i strid med firmaets retningslinjer.

Det viktigste er likevel arbeidet for en god kultur i bransjen. Ikke bare at flere innfører disse tiltakene, men at vår innebygde beredskap er med oss i alt vi gjør, hver dag. Ingen offentlige krav eller offentlig myndighet kan forebygge risiko like effektivt som en god, trygghetsorientert rolleforståelse blant advokatene.

Vi ønsker oss også en forbedring av samhandlingen mellom myndighetene og advokatbransjen. Årets stortingsmelding om forebygging og bekjempelse av økonomisk kriminalitet minner oss om at verdiene som skal beskyttes, er felles. Det samme er ansvaret.³¹

Bankene og forsikringselskapene har et formalisert samarbeid med myndighetene for å forebygge og avdekke økonomisk kriminalitet, hvor erfaringer, tendenser og råd utveksles.³² Et slikt offentlig-privat samarbeid har vi også uttrykt ønske om. Det vil gjøre det mulig å bli kjent med myndighetenes risikobetraktninger så tidlig som mulig, slik at vi kan bringe denne risikoforståelsen videre til advokatbransjen.

Også domstolene har en rolle i å forebygge økonomisk kriminalitet og annen uønsket atferd fra advokater. Forretningsadvokaten i «Den sorte svane» som måtte innlevere sin bevilling, var en mye brukt bostyrer i konkursbo. I Danmark har praksis vært at den som har gått konkurs, i realiteten bestemmer hvem som skal oppnevnes som bostyrer. Det åpner for tette bånd og et avhengighetsforhold mellom advokaten og konkursskyldnere. I Norge er det heldigvis annerledes, her er det domstolen som fastsetter hvem som skal være bostyrer. Dette er en praksis vi må beholde.

6. Uavhengighet og taushetsplikt – krav til advokat og tilsyn

Dagens tale reflekterer et dilemma. Ja, vi må stanse useriøse advokater. Men hvordan gjør vi det uten å redusere samfunnsnyttene av arbeidet vårt?

For advokatvirksomhet, med uavhengighet og taushetsplikt, har en iboende risiko. Når denne risikoen skal vurderes, bør det gjøres nøkternt. Hva er egnede midler for å nå målene, og hvordan balanserer vi gevinst og risiko?

Det spesielle med advokatrollen er at vi skal ivareta interessene til klienter som står i konflikter – eller i hvert fall erfarer klare interessemotsetninger. Ikke helt sjeldent, er motparten det offentlige.

Klientene skal kunne ha tillitt til at advokaten er uavhengig av staten, og ikke har noen bindinger til denne eller noen andre utenforliggende interesser. Advokatens lojalitet skal ene og alene ligge hos klienten og loven.

³¹ Justis- og beredskapsdepartementet. Meld. St. 15 (2023–2024) «Felles verdier – felles ansvar — Styrket innsats for forebygging og bekjempelse av økonomisk kriminalitet». 22.03.24.

³² Såkalt OPS AT (Offentlig Privat Samarbeid – anti-hvitvasking og terrorfinansiering), se Finans Norge. «Samarbeid mot økonomisk kriminalitet». [Samarbeid mot økonomisk kriminalitet](#) Sist avlest 14.11.24.

Skal advokaters uavhengighet være reell, må tilsynet med advokater også være uavhengig. Prinsippet kjenner vi fra pressen. Det nyopprettede Advokattilsynet er foreslått inntatt som en del av statsbudsjettet for 2025.³³ Siden Stortinget har suveren makt over budsjettet, får staten en innflytelse over tilsynet med advokatene som den ikke har i dag, og ikke bør ha. Advokatene har alltid finansiert tilsynet selv, ved egenbetaling, og dette er også ordningen under advokatloven. Advokattilsynet hører ikke hjemme i et statsbudsjett, og det er vanskelig å forstå hva begrunnelsen er. Mange ønsker sin virksomhet inn i statsbudsjettet, Advokattilsynet bør ut.

Det synes dessverre som om staten allerede utsetter tilsynet for et visst press. I 2020 fant Tilsynsrådet at det ikke var hjemmel til å ilegge advokatforetak overtredelsesgebyr etter hvitvaskingsloven. På Advokatforeningens kretsledermøte i 2022 fortalte Tilsynsrådet at Justisdepartementet ikke var særlig lydhøre for denne tolkningen, og «kjørte dem ganske hardt».³⁴ Departementet har siden, i sine to siste «oppdragsbrev» til Tilsynsrådet, gjentatt sin holdning: Tilsynsrådet bør, i påvente av en eventuell regelverksendring, vurdere muligheten for å gi overtredelsesgebyr i hver enkelt sak.³⁵ Dette handler ikke om hvem som har rett, men om Justisdepartementet skal legge føringer på tilsynet med advokatene på annen måte enn ved lov eller forskrift. Det bør de ikke.

Ved siden av uavhengighet, er streng taushetsplikt en forutsetning for at advokater skal kunne fylle sin rolle i et demokrati. Retten til fortrolig juridisk bistand er en menneskerettighet³⁶ som er tatt inn i Grunnloven.³⁷

Også advokaters taushetsplikt oppleves imidlertid noen ganger å være utsatt for politisk press. Med begrunnelse i skattemyndighetenes behov for kontrollopplysninger, innførte man for eksempel i 2013 et unntak i taushetsplikten overfor skattemyndighetene om transaksjoner på klientkonto.³⁸ Hvor effektivt hadde det ikke vært om skattemyndighetene også kunne se de juridiske rådene som advokaten ga?

Taushetsplikten legger til rette for at klienten kan legge frem alle relevante opplysninger om saken til advokaten, uten å frykte at opplysningene havner i gale hender. På den måten kan advokaten gi materielt riktige råd. Bare slik kan advokaten settes i stand til å ivareta klientens interesser på beste måte, og klienten gis mulighet til å følge rettsreglene. Taushetsplikten er med andre ord ikke bare forankret i hensynet til klienten, men også i viktige samfunnsmessige interesser.

Det bør derfor fortsatt være slik at myndighetene ikke kan ta beslag i e-posten du sendte din advokat da du lurte på hvordan du beregner gevinst ved salget av utleiebolig. Eller spør om du slipper skatt dersom du bor i den i ett år før du selger den – selv om formålet med spørsmålet er det noen vil kalle aggressiv skatteplanlegging.

³³ Finansdepartementet. Prop. 1 S (2024 – 2025) «For budsjettåret 2025 – Statsbudsjettet (Gul bok)» s. 142.

³⁴ Schmidt, Nina. «Tilsynsrådet vil se «alt» i hvitvaskingstilsyn». Advokatbladet. 20.01.23. <https://www.advokatbladet.no/hvitvasking-tilsynsradet/tilsynsradet-vil-se-alt-i-hvitvaskingstilsyn/188106> Sist avlest 14.11.24.

³⁵ Regjeringen.no. Justis- og beredskapsdepartementet. «Oppdragsbrev 2024 Tilsynsrådet for advokatvirksomhet» 14.12.23 s. 5. og Regjeringen.no. Justis- og beredskapsdepartementet. «Oppdragsbrev 2023 Tilsynsrådet for advokatvirksomhet» 19.12.23 s. 6.

³⁶ Jf. EMK artikkel 8.

³⁷ Jf. Gr.l. § 102.

³⁸ Jf. daværende ligningsloven § 6-2 nr. 2, nåværende skatteforvaltningsloven § 10-2 (2).

For advokaten er uavhengighet og taushetsplikt utelukkende yrkesverktøy. For klienten er det rettssikkerhetsgarantier, for samfunnet er det maktbalanse.

Ett av de viktigste spørsmålene man bør ta stilling til når man utformer rammeverket for advokatvirksomhet, er derfor hva som er en akseptabel risiko, eller hvordan systemrisikoen kan reduseres mest mulig – uten at vi mister mer enn vi vinner. Og dette er nettopp hva den nye advokatloven gjør.

7. Verdi, trussel og sårbarhet

La meg avslutte med en refleksjon i en fjorten år gammel svensk høyesterettsavgjørelse. I et såkalt «særskilt yttrande» ble det uttalt, riktignok på svensk:

«Uavhengig av hvordan vitne- og beslagsforbudene reguleres, vil dessverre en kriminell advokat i visse tilfeller alltid kunne dra fordel av sin klients konfidensialitetsvern. Det må imidlertid antas at slik kriminalitet er svært uvanlig. Og når en advokat drar fordel av klientens rett til konfidensialitet, er det en pris man må akseptere for å kunne opprettholde et viktig rettsstatlig prinsipp.»³⁹

PSTs nasjonale trusselvurdering for 2024 beskriver risiko som: «en kombinasjon av verdi, trussel og sårbarhet.»⁴⁰

Hvor ser vi så verdien av advokatrollen? Jo, i den daglige implementeringen av et rettssystem som motvirker at den sterkeste får rett, og tilrettelegger for verdiskapning og velferd. Der loven på en mest mulig forutsigbar og velbalansert måte styrer forholdet mennesker og foretak imellom, og mellom oss og myndighetene.

Trusselen er de urettmessige eller kriminelle handlinger som noen advokater kan begå eller tilrettelegge for, og all skade slike handlinger kan medføre.

Sårbarheten er det vi virkelig må jobbe med. Advokatloven er det viktigste virkemidlet. Den har vært utredet, diskutert og utformet gjennom mer enn ti år. Med mål om å redusere sårbarheten så mye som mulig, uten å vanskeliggjøre advokatenes samfunnsoppdrag. Loven gjør denne balanseøvelsen svært godt. Nå er det opp til oss i bransjen, sammen med Advokattilsynet og myndighetene, å få dette nye verktøyet til å virke så godt som overhodet mulig.

Advokatforeningen vil ta sin del av ansvaret for å sikre våre felles verdier.

Takk for oppmerksomheten.

³⁹ Högsta domstolens beslut i sak nr. Ö 2144-09, 04.03.10.

⁴⁰ Politiets sikkerhetstjeneste (PST). «Nasjonal trusselvurdering 2024». s. 3.